އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހެކި

ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު

އަޑިއަވުމާރާނު ބައިގައް

- އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހުއްކަޔީ ޓާބިއަކަން
- އާންމު އުސޫލު
- އިސްތިސްނާތައް
- ޖިނާއީ މައްސަލަތަކުގައި އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހުރި
- މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހުރި

ބަޔާނަކު

- އިވުން ކަމަން ބުނާ ހުއްކާ ޏުރޯގަން އޮންސަ އުސޫލަކީ ހިބަސް ދިނުމުގައި އެންގު އަސާސީ އެއް އުސޫލު.
- ހެއްކާބާރާ ގާނޫނުގެ ދަށުން އިވުން ކަމަން ބުނާ ހިޔޭ އުސޫލުން އިސްތިސްނާވާ ކަންތައްތައް ވަކި އަސްލު އުސޫލު ގާތްގަނޑަކަށް ނުވޯ ބުނާގާ މިންވަރަކަށް ގޮސްފައި.

ދިވެހި ކަލަން ބުނާ ގޮތަކީ ކޮބާ؟

- އާންމުގޮތެއްގައި ހިއަރުސްޓޯ އުވިޔަންސް ނުވަތަ ދިވެހިކަލަން ބުނާ ގޮތަކީ، ނަމުން ޓާގަވާ ފަތަރިން، ހިއިބަސްޓަ މިހަރު އެހެން ފާލްގެ މުއާމަލާތްގެ ގޮތުގައި އަޅުއާގަޖިވާ ހިއި.

- އަސްގަބަހުގެ މުއާމަލާތުގެ އިތުރުން، ދިވެހިކަލަން ބުނާ ހިޔޭ މާނަ ޑާނޫނީ ގޮތުން މާނަކުރުމުގައި ވެސް ދިރުފަޔާ ބައާންތަކް ނުވަތަ މަސްދަރު ފޯރުކުރުމުގެ ގޮތުގައި އިސްތިއުމާލުކޮށް ފަތަ މިހުން- މިހުނާ ކަރާ މުއާމަލާތް ކަރުމުގެ އެހެން ބަވަތްތައް ވެސް ހިމެނޭ.

އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހެކި

މާއްދާ 24

"އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހެކި" އަކީ ހެކިބަސް ދޭ މީހަކު،

އޭނާގެ ހިއްސުތަކުން އޭނާއަށް ކަސޭއެދިގެން ފެނުނު ނުވަތަ އިވުނު ނުވަތަ

ހިއްސާސްކުރުވުނު އެއްޗެއް ނުވަތަ ކަމެއް ބަޔާންކުރުމުގެ ބަދަލުގައި،

އެހެން މީހަކަށް ވަކި އެއްޗެއް ނުވަތަ ކަމެއް ފެނުނު ކަމަށް ނުވަތަ އެހެން

މީހަކަށް ވަކި އެއްޗެއް އަޑުއިވުނު ކަމަށް ނުވަތަ ހިއްސާސްކުރުވުނު ކަމަށް

އެ މީހަކު ބުނާ ބުނުމެއް، ހެކިބަސް ދޭ މީހާއަށް އަޑުއިވުނު ކަމުގެ މައްޗަށް

ދޭ ހެކިބަސް.

މިސާލު

A އަދި B، C ގެ ގަޅިގަޅި ޓްރިޕަލް ފެނުނުކަމަށް A ކޮޅުގަޅި ބުނުން.

- މިއީ އޯރިޖިނަލް އެވިޑެންސް-
- އެއީ، A އަދި ފެނުނު ކަމަކާ ގުޅޭގޮތުން ދޭ ހިނގަހެއްކަމުގައިވާތީ.

އެއާ ޚިލާފަށް،

A އަދި B، C ގެ ގަޅިގަޅި ޓްރިޕަލް ފެނުނުކަމަށް X ގެ ގާތްގަޅި A ބުނިކަމަށް X ކޮޅުގަޅި ބުނުން-

- މިއީ އިތުރު ކަމަށް ބުނާ ހެކި-
- އެއީ، X އަދި ފެނުނު ކަމަކާ ގުޅޭގޮތުން ދިން ހިނގަހެއް ކަމުގައި ނުވާތީ.

އަންނަނިވި ބާޑިސާގައި ހިފޭނޭ ސްޕޯޓްމަންޓްތަކުގެ ބާވަތަކީ؟

- މިހަރު ގެއްލޭ ފުރާޅު މަސްތަކުން އައިޓަމް ބަސްތަކަށް ފުރުން.
- ބަސްތަށް ފަހުން ބުނަމުންދާ ގޮތުގައި ފުރާޅު މަސްތަކުން އަތަނިޔާން ފުރުނީ އާދަށް ކުރުގައި ބުނި.

➢ ބުނަމުންދާ ގޮތުގައި ބަސްތަށް ބުނިކަމަށް ބުނު ދޭ ހިއްބަސް؟
އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހިއި.

➢ ބަސްތަށް ބާރުސާ ފުރުން ގޮތުގެ ސްޕޯޓްމަންޓްބުން ޖެހިހަމަށް ދިން. މި ސްޕޯޓްމަންޓަށް؟
އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހިއި.

- ބަސްތަށްގެ ހިއްބަހަށް ހެބަން ބަދައިގެންނަ ހުރަކަކަރުވެމަރުބަކައި ހިއްބަސް ދިނުމަރުބަކައި ހެބަން ދާން ޖެހޭ.

އިވުނުކަމަތް ބުނާ ހުރި ބަލައިނުދެވޭ ސްޓޭންޑަރޑްތަކުގެ ބެލޭނެއި:

- އަސްލު ސްޓޭންޑަރޑް ޑިފައިނަރީ ހުވާގެ މަތީގައި ކަމަށް ނުވުން - އެހެންކަމުން، އެ ފަރާތުން ބެދުބަހުން ވަހަކަދައްކަން ތަޢާރުފުކުރި ނުވާކަން.

- ސްޓޭންޑަރޑަކީ ހިބަސްދު މިރާގެ ބަދަލުގައި އެހެން މިހަރު ދިޔައިމާ ސްޓޭންޑަރޑަކަށްވެފައި، ސްޓޭންޑަރޑްގައި އެކުލެވޭ ކަންކަމާއި މަސައާ ދުރުގައި އެ މިހަރު ކުރީ-އެގޮތަށް ނުކުރެވޭކަން.

- ސްޓޭންޑަރޑްގެ އަސާސް ބައިތައް، ރޫޅު ނުލިބޭ އަދިއެކުވާލާ ކަންކަން ވަކިކުރާތަކަށް ބުރަވާޓްޓަށް ބަދަލުގެނައުން، ކަންބޭނުކުރުން ލަދު ކަމެއް ލޮބުން ސްޓޭންޑަރޑް ތަކުރާރުކުރައިރު ވުޒުގެ ފުރުސަތު އޮތްމާއިކު އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، ނުރަނގަޅު/އަސާސީނުން ތަސައްވުރާއި އުފެދިދާނެކަން.

- އެހެން މިހަކު ބުނިކަމަށް ހަދައި، ހިޔާގެ ގޮތުގައި ކުރަހެއްމަށްބަކަ ސްޓޭންޑަރޑެއް ހަރުދަމަކާ/އުފެއްދުމަކާ ވަރަށް ފަސޭހަވެއްކަން

އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހުރި ބަޔަކުގެމުހު ކިޔެއްދެވޭ

- މި ސަބަބުތަކާއި އެހެން ސަބަބުތަކަށްޓަކައި، ކޯހަން ޖެހެއި، އާންމު ގޮތެއްގައި އިވުން ކަމަށްބުނާ ހުރި ބައެއް ނުވެސް.

- ސަބަބަކީ އެއީ އަންނިޔާއިބްލު (އިޝާރާތުގެ) ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާލެވޭ.

✓ **ނަމަވެސް،** ވަރަށް ގިނަ މަށްސަލަތަކުގައި އިވުން ކަމަށް ބުނާ ސްޓޫޑެންޓުން ދިނުމަށް ފުރުޞަތު ކަންނެވެސް ކަމެއް ވެގެންދާނީ އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހުރި ބޭނުން ދިރާސާކޮށްފާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި - ޖެއްސޭ ޖެނެރަލްސަން / އެކްސަސަބިލިޓީ އަޑުދޭނެ

✓ މާތިވި އަދަދުތަކުގައި، މި ދުނިޔެވި އިތުރަށް ދިރާސާކޮށްފައި އަދި ބައެއް ފަހަރު މުޅިންމު ކަމުގެ ބޭނުކަމުން ކުރަން ތިބިން ވެސް އިވުން ކަމުގެ އުސޫލުތަކުގެ އިސްތިސްނާތަކެއް ބަލައިގެންފައިވާ.

- ހުރިހާ ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ކުރަން ތިބޭ އެކިތަނު ބޭނުން ކުރެވިފައިވޭ.

ހިއަރުސޫ ޓޫރިސް ސިޔާމުގެ ތޮރާގަރި ދޮރުތަލުކާ ސަބަބު

- ހިއަރުސޫ އުވިޔެންސް ގޫނުސީ ސިޔާމުގެ ތޮރާގަރި ދޮރުތަލުކަސީ މަރިގަނު ދެ ސަބަބަކަށްވެދާނި.

- ފުރަތަމަ ސަބަބަކީ، އެ ގުޅިފަދާ ނުވަދަރި ސަވަރީއަތު ހިނގައިދިޔަމަ އަދުދިނުސާގު ގައިމު ނުކުތުވިދާނުމީ.

- ދެވަނަ ސަބަބަކީ، މަސައްކަތްގެ ވަރަހިމުގާ ކަނުކަމަ ރިއާޔަތްކުރާއިރު މަސައްކަތާއުކު ދުނު ހުރަހަގާތްހިމާ އުތުކަނު ރިއާޔަތްކުރުމުނު، އިވުނު ކަމަނު ބުނާ އުތުކަރީ އުއަނު އުކަރިމުނާ ބުރަދަނުތުވާނު އުތުކަނު ވެމުނު ދިއުނު.

އާންމު އުސޫލު

މާއްދާ 117 (ހ)، (ށ) އަދި (ނ)

ހެއްކާ ބެހޭ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެކި ބަލައިގަތުން މަނާކޮށް އާންމު އިސްތިސްނާއެއް ކަނޑައަޅާފައިވޭ. އެއީ:

އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެއްކަކީ އޭގެ ޢާއްމުގައި ޝަރީޢަތަށް ބަލައިގަނެވޭނެ ހެއްކެއް ނޫން.

ނަމަވެސް، ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 117 ވަނަ މާއްދާ (ނ) ގެ ދަށުން އިސްތިސްނާކުރެވޭ ޙާލަތްތައް ވުޖޫދުގައި އޮތްކަމަށްވާނަމަ، އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެއްކަކީ، ޝަރީޢަތަށް ބަލައިގަނެވިދާނެ ހެއްކެއް އަދި،

މި މާއްދާގެ (ނ) އަށް ބަލާއިރު،

އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެއްކަކީ ދެވަނަ ދަރަޖައިގެ ހެއްކެއް.

ބަޔައްޗީވެގެސް އައިގޮޕް

ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތު

- ކޮމަންލޯ- ހެއްކާބެރޭ ޤާނޫނުގެ އެންމު ދުވަސްވީ އެއް އުސޫލު
- ކޮމަންވެލްތުގެ އަދި ބަލަދުންގަޑުގެ އުސޫލުތައް - މައިގަނޑު ސަބަބަކީ - ޑޮލީ

ކްރިމިނަލް ޕްރޮސީޖަރ އެކްޓް 2003 – ޗެޕްޓަރ 2 (ސެކްޝަން 114-136)

- ކްރިމިނަލް ޕްރޮސީޖަރ އެކްޓް 2003 ގައި މި މަސްއޫލިއްޔަތު ފަސޭހައިން ދަށުގަނޑު ގޮތަށް ބަޔާންކޮށްފައި.
- މި ބަދަލު ގެނެސްފައިވަނީ ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮންވެންޝަން ބަލައި ނުގަތުމުގެ އާންމު އުސޫލުން އިސްލާމީ ޝަރީޢާގެ ޤަވާޢިދަށް ބިނާކޮށް.
- ކްރިމިނަލް ޕްރޮސީޖަރ އެކްޓް 2003 ގެ ދަށުން ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮންވެންޝަން ބަލައިގަތް ކަމުގައި ވިޔަސް، ޤާނޫނު އަސާސީ ކްރިމިނަލް ކޮންވެންޝަން ސެކްޝަން 78 ގެ ދަށުން އުމުރު ހަމަ ބަލައިގަތުމުގެ ބާރު ކޯޓަށް ދިނުމަށްފަހު.

އިވުނު ކަމެއް ބުނާ ހެކީގެ އިސްތިސްނާތައް

މާއްދާ 118

(ހ) މަރުގެ ނުރައްކަލުގައި ހުރި މީހާ މަރުވުމުގެ ކުރިން، ވަކި ކަމަކާ ބެހޭގޮތުން ނުވަތަ ވަކި އެއްޗަކާ ބެހޭގޮތުން ބުނާބުނުން.

(ށ) ކުއްލިއަކަށް ދިމާވާ ކަމެއް ނުވަތަ ކުއްލިއަކަށް ދިމާވާ ހާލަތެއް ދިމާވާހިނދު އެކަމަކުން ދެވޭ ރައްދެއްގެ ގޮތުގައި، ކުއްލިއަކަށް ދިމާއަކަށް ބުނެވޭ ވާހަކަ ނުވަތަ ދިމާއަކަށް ދައްކުވައިދޭ ނިޝާންތައް ނުވަތަ ދިމާއަކަށް ކުރެވޭ އިޝާރާތްތައް.

(ނ) ކަމެއް ދިމާވާ ހާލަތުގައި އެ ކަމެއް ހިނގަމުންދާ ވަގުތު ނުވަތަ އެކަމެއް ހިނގުމަށްފަހު ވަގުތުން އެކަމެއް ސިފަކޮށްދީ ނުވަތަ ބަޔާންކޮށް ބުނާ ބުނުން.

(ރ) މީހާގެ އަމިއްލަ މާލީ ނުވަތަ ޖިނާއީ މަސްއޫލިއްޔަތާ ދެކޮޅަށް އެ މީހަކު ބުނާ ބަހެއް

އިތުރު ކަމެއް ބޭނާ ގެއްލުގޭ އިސްތިސްނާތައް...

މާއްދާ 118

(ހ) ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފު ޤާނޫނުގެ މަޤާމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމުގައި ދަސްވި ތަޖުރިބާއެއްގައި ހިމާޔަތްވާ ގަބޫލުކުރާނެއެވެ، ނުވަތަ އެ ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުން ވަކި މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހަވާލުކުރެވޭ ތަޖުރިބާއެއް ދިނުން އެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ހިމާޔަތް ލިބިގަތުމުން ދަސްވި ތަޖުރިބާއެއްގައި ހިމާޔަތްވާ ގަބޫލުކުރާނެއެވެ.

(ށ) ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި، އާންމުކޮށް ގަވާއިދުން ބަލަހައްޓާ ހިސާބުތަކުގައި ހިމެނޭ މަޢުލޫމާތެވެ.

(ނ) ރިޕޯޓް މަސްއޫލު ކުރެވޭ ތަރުތީބުތަކުން ދިފާޢުވެރިކަމުގެ، މިސާލަކަށް ނުވަތަ އެހެންވެސް އާންމު ތަޢުލީމީ ދާއިރާ ފަދަ.

(ރ) އެހެން ސަރުކާރުތަކުގައި ދިރިއުޅޭ ދިރިއުޅުން ހިމަނައިގެން.

އިވުނު ކަމަށް ބުނާ ހެކީގެ އިސްތިސްނާތައް...

މާއްދާ 118

(ވ) ވިޔަފާރީގެ އާންމު އުސޫލުގެ ދަށުން ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 118 ވަނަ މާއްދާގެ (ވ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ހިމެނޭގޮތުން، މީހަކު ދީފައިވާ ބަޔާން.

(މ) ބަޔެއްގެ މެދުގައި ލޭގެ ގުޅުން ނުވަތަ ކާވެނީގެ ގުޅުން ނުވަތަ ބެލެނިވެރިކަމުގެ ގުޅުން. އޮތްކަމާމެދު އެފަދަ ގުޅުމެއްގެ ޚާއްސަ މައުލޫމާތެއް ލިބިފައިވާ މީހަކު ބަޔާނެއް ދީފައިވަނީ، އެފަދަ ގުޅުމެއް އޮތްކަމާމެދު ދެބަސްވުމެއް އުފެދުމުގެ ކުރިން ކަމުގައިވާނަމަ.

(ފ) މަރުވެފައިވާ ބަޔެއްގެ މެދުގައި ލޭގެ ގުޅުން ނުވަތަ ކާވެނީގެ ގުޅުން ނުވަތަ ބެލެނިވެރިކަމުގެ ގުޅުން އޮތްކަމާމެދު އެމީހުން ނިސްބަތްވާ ޢާއިލާއާ ގުޅޭގޮތުން ވަޞިއްޔަތެއްގައި ނުވަތަ އެއްބަސްވުމެއްގައި ނުވަތަ ޢާއިލާގެ ނަސަބު ދަފްތަރުގައި ލިޔުމެއްގައި ނުވަތަ [illegible] އެފަދަ ކަންކަން ބަޔާންކުރާ ލިޔުމެއްގައި މީހަކު ބަޔާނެއް ދީފައިވަނީ، އެފަދަ ގުޅުމެއް އޮތްކަމާމެދު ދެބަސްވުމެއް އުފެދުމުގެ ކުރިން ކަމުގައިވާނަމަ.

(ދ) ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފަކު އޭނާގެ ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމުގައި ލިޔެފައިވާ ބަޔާނެއް.

އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެކި ބަލައިގަނެވޭނެ ޙާލަތްތައް

މާއްދާ 119

- އެ ހެކިބަހުގައި ވަކި ކަމެއް ކުރި ކަމަށް ނުވަތަ ވަކި އެއްޗެއް ބުނި ކަމަށް (1) ޙަވާލާދެވޭ މީހަކީ، އަންނަނިވި ޙާލަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޙާލަތެއްގައިވާ މީހެއް ކަމަށް ޝަރީޢަތަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ޙާލަތެއްގައި، (2) ކޯޓުގެ ހުއްދައާ އެކުގައެވެ.

(ހ) ކޯމާ ނުފެނިފައިވާ މީހަކަށްވުން؛

(ނ) ބަޔާނެއް ދިނުމަށްފަހު ހެކިބަސް ދިނުމަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުވުމަށް ނުކުޅެދޭ ޙާލަތެއްގައިވާ މީހަކަށްވުން؛

(ރ) އެމީހަކު ހެކިބަސް ދިނުމަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުވުމަށް އެކަށީގެންވާ ވަރަށް މަސައްކަތްކޮށްފައިވެސް ހާޒިރުނުކުރެވޭ ކަމަށްވުން؛

(ބ) އެމީހަކު ހެކިބަސް ދިނުމަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުވުމަށް އެކަށީގެންވާ ބިރު ގަނެފައިވާ ކަމަށްވުން؛

(ޅ) މަރުވެފައިވާ މީހަކަށްވުން.

ހިއަރސޭ އެވިޑެންސް

އިނގިރޭސިވިލާތް - ސީޖޭއޭ 2003

ދިވެހިރާއްޖެ - ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު 11/2022

ކްރިމިނަލް ޖަސްޓިސް އެކްޓް 2003 (ސ. 114-136)

- އިސްތިސްނާތައް

ސެކްޝަން 114

- ޕީޖީ ގެ ޑެޕިއުޓީ 2 އިން ނުވަތަ އެހެން ޕްރޮސެކިއުޓަރުން ބަލައިގަންނަ ހާލި
- ސެކްޝަން 118 ގައި ހިމެނިފައިވާ ކޮމަންލޯގެ އިސްތިސްނާތައް
- މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ގަބޫލުން އެއްބަސްވާ ހާލި
- ބަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި އެހެނި ބަލައިގަތުން ކޯޓުން ޒަރޫރީކުރުން

ސެކް. 114 ގައި ބުނާ ހިއަރސޭ އިސްތިސްނާތަކާ ގުޅޭ ހާލަތްތައް ހިމެނޭ ސެކް. 116 ގައި

- ޖިނާއީ މައްސަލަތަކުގައި ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ސާބިތުކޮށްދޭންޖެހޭނީ އެކަށީގެންވާ ޝައްކެއް ނެތް މިންވަރަށް.

(Shabir [2012] EWCA Crim 2564)

- ދިފާޢުން ސާބިތުކޮށްދޭންޖެހޭނީ މަދަނީ މިންގަނޑުން.

Criminal Justice Act 2003, s. 116

Cases where a witness is unavailable

(އޭ) މަރުވެފައިވުން

(ބީ) ޖިސްމާނީ/ނަފްސާނީ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން ހެކިބަސް ދިނުމަށް ނުކުޅެދިގެންވުން

(ސީ) ރާއްޖެ އިން ބޭރުގައި ހުރި މީހަކު ހާޒިރުކުރުން ރީސަނަބަލީ ޕްރެކްޓިކަބަލް ނޫން

(ޑީ) ހޯދާ ނުފެނުން- އޭނާ ހޯދުމަށް ރީސަނަބަލީ ޕްރެކްޓިކަބަލް މަސައްކަތްކުރާއިރުވެސް

(އީ) ބިރުގަތުމުގެ ސަބަބުން

- ސެކްޝަން 116(2) ގައި ބުނާ ޕްރެކްޓިކަބަލް ބަލާއިރު، މަޝްވަރާކުރުން، ނުވަތަ ހެއްކަކަންފުތަކަން ނުލުގެރިގެންވުންފަދަ ޕްރެކްޓިކަބަލް ގޮތެއް މާ ބޮޑު މަސައްކަތެއް ކުރިމަތިވާނަމަ ނުވޭ.

- ނަމަވެސް، ސަބްސެކްޝަން (ސީ) އަދި (ޑީ) ގައި ބުނާ 'reasonably practicable' ބިނާވެގެންވަނީ ވަކިވަކި މައްސަލަތަކުގެ ވާޤިއާތަކުގެ މައްޗަށް.

- ހަމައެހެންމެ ދެއްކެވިބަސް ޤާނޫނުގެ 119 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ ޕްރެކްޓިކަބަލް ބަލާއިރު ނުކުރެވޭ ޕްރެކްޓިކަބަލްވާ ވިޔާ، ނުވަތަ އެ ވިޔަސް މަޝްވަރާކުރުން ފަދަ ޕްރެކްޓިކަބަލް ގޮތެއް މާ ބޮޑު މަސައްކަތެއް ކުރިމަތިވާނަމަ ކަމަކަށް ނުދެވޭ.

- ނަމަވެސް، އެ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބުނާ ހާލަތު ނުދެކޮށް، (ށ) ގައި ބުނާ އެހެނިހެން ތަނަކަށް މުއްދަތަށް ހާޟިރުވުން އަދި (ނ) ގައި ބުނާ އެހެނިހެން ތަނަކަށް ގެނެސްދިނުން ބިނާވެގެންވަނީ ވަކިވަކި މައްސަލަތަކުގެ ވާޤިއާތަކުގެ މައްޗަށް.

R v Castillo and others [1996] 1 Cr App R 438

މަސްތުވާތަކެތީގެ ކުށުގެ ޝަރީޢަތެއްގައި ބޭރުޤައުމުގައި ހުރި ހެއްކެއް އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތް ކޮށްގެން ހާޒިރުކުރެވެން ނުވުމުން، އޭނާ ދިއުމުން ދީފައިވާ ބަޔާން ހެކީގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅުމަށް ޕްރޮސިކިއުޝަނުން އެދުން.

މީގެ އިތުރުން، މި ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް ބަދީލުގައިވެސް ހާޒިރުވުން ނުއޮކެން އިތުރަށް ކަށަވަރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން ބޭރުޤައުމުގައި މަސައްކަތްކުރާ ފުލުސް އޮފިސަރުންގެ ބަޔާން ހުށަހެޅި.

R v Castillo and others

މި މައްސަލައިގެ ނިންމުމަށް ބަލާއިރު ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން:

- ✓ މި ހެކިބަހުގެ މުހިންމުކަން
- ✓ މި ހެކި ހާޒިރު ނުކުރެވިނަމަ ދަޢުވާ ލިބޭ މީހާއަށް ލިބޭނީ ކާރީ މިންވަރެއްގެ ބޭއިންސާފުވާކަން
- ✓ ހެކިބަސް ދިނުމަށް ކޯޓަށް ހާޒިރު ނުވެވޭ ސަބަބު
- ✓ އެ މީހަކު ހެކިބަސް ދިނުމަށް ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމުގައި އޭނާއަށް ދިމާވާން ދަތި އުނދަގޫތަކާއި ހިނގާނެ ޚަރަދު
- ✓ މިފަދަ ހެއްކެއް ހާޒިރުކުރުމުގައި ބަލަން ޖެހޭނީ އެ ހެކި ހުރަހެއް ޚަރަދުކޮށް ލިބޭނެ ބޭނުމާ އެ ޚަރަދުގެ ވަސީލަތްތަކެއް

އަދި އާންމު ގޮތެއްގައި ހެކިބަސްދޭ މީހާ ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމަށް އަޅާ ފިޔަވަޅުތައް އެކަށީގެންވާނެ ހުރިހާ ގޮތްޖެހުންތަކަށް ބަލައި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައި ކުރާފިޔަވަޅު ކަމުގައި ދެކުނު ބެލުން ހެކި ގޮތުގައި ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.

R v Marshall (Stewart) [2014] EWCA Crim 2957 (CA)

- މި މައްސަލައަކީ މުއްތަހަމުގެ މައްޗަށް ވައްކަން ކުރަން އުޅުމާއި މަސީ ޓޫންބެރިންގެ ކުށް ސާބިތުވުމުން އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ މައްސަލައެއް. މި މައްސަލައިގައި ޖޫރީއަށް ދިނުމުގެ ޑިރެކްޝަންގެ ޣަލަތީން ތުހުމަތުކުރެވުނީ ގިނަ އަދަދެއްގެ މުސްކުޅިންނާއި ބަލި މީހުންނަށް އަމާޒުކޮށް އާދައާ ޚިލާފަށް އަދި ބޮޑުކޮށް، ބޭކާރު މަސައްކަތް މިނާ އާއި އިތުރު ބަޔަކު ކޮށްދޭނަކަމަށް ބުނެ ހުރަހަވާ ކަމަށް. އަދި އެ ގޭގެއަށް މަސައްކަތް ކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ވަރަށް އެ ގެތެރުން ގަނޑާ އާއި އަގު ބޮޑު ތަކެތި ނަގާފައިވޭ.

- މި މައްސަލައިގައި ބަލިކަށި ވިޔާ ގިނަ މީހުންނަކީ އުމުރުން ދޮށި (80 އަދި 90 އަހަރުން މަތީ) މީހުން. ވީމާ މި ހާލަތުގެ އުމުރާއި ބަލި ބާރަލު ހުރި ގޮތަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، މި ހާލަތުގެ އާއިލާ ފަރާތްތަކުގެ ފުރާނުގެ ދިމާވާ ސާބިތުވެފައިވާތީ ހުރަސް ކުރަނިވި ފަރާތްތަކަށް ކޮށްފައިވާތީ ނިންމާފައިވޭ.
  މި ހުކުމް އިސްތިއުނާފު ކުރި.

R v Marshall

- މި އިސްތިއުނާފު ބަލައި ނުގަތުމަށް ނިންމާފައިވޭ.
- އެ ހެކިން އޭގެ ޛާތުގައި އެކަން ދަލާލަތުކޮށްދޭ ކަމަށާއި، ހެކި ބަލައިގަތުމަށް ޤާނޫނުގައި ބުނާ މިންގަނޑަށް ހެކި ފެތޭކަން ކަށަވަރުވާނަމަ އެ ހެކީގެ ވައްޒަން ބިނާކޮށް ގޮތެއް ނިންމުމުގެ ބާރު ފަނޑިޔާރަށް ލިބިގެންވާކަން.

ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 118 ވަނަ މާއްދާގެ ބަޔާން އިސްތިސްނާތައް

މަރުގެ ތުންޖަތްކަމީގައި އޮތް މީހާ

މާއްދާ 118 (ހ)

މަރުގެ ތުންޖަތްކަމީގައި އޮތް މީހާ މަރުވުމުގެ ކުރިން، ވަކި ކަމަކާ ބެހޭގޮތުން ނުވަތަ ވަކި އެއްޗަކާ ބެހޭގޮތުން ބުނާބުނުން އެއީ، އެކަން ވުޖޫދުގައި އޮތްކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި ހުށަހެޅިދާނެ ހެއްކެއް.

އަދި މަރުވިމީހާ އެ ވަހަކަ ދެއްކި އަޑު އިވުނު މީހަކު، މަރުވިމީހާއަށް ހަވާލާދީ، އޭނާ ބުނީ ތެދު ބުނުމެއްކަން އެކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި، އެކަން ހެކީގެ ގޮތުގައި ޤަބަލް ހުށަހެޅިދާނެ.

މަރުގެ ތުންފަތްމަތީގައި އޮތް މީހާ

ޕީ.ޖީ އޮފީސް ވ. އިބްރާހީމް ޝަޒްދު އާދަމް އަލި މުހައްމަދު ސަވާދު

(2016/HC-A/72)

nemo moriturus praesumitur mentire މާނައަކީ، ދޮގެއްގެ މަތީގައި އިންސާނަކު އޭނާ ހެއްދެވިފަރާތާ ބައްދަލެއް ނުކުރާނެ.

ވަޑުގެ ބުސްޓޮބޮމަޕީގެއި އާޒް މީހާ

މީހަކު އޭނާ ވަޑުވެރިޔަ ސަބަބާއެކު ނުވަތަ އޭނާ ވަޑުވެރިގެ ސަބަބަށް ކަމުގައި ހިމެނިދަ އެއްވެސް ހާދިސާއަކާ ގުޅިފައިވާ ކަމެއްގެ މައްސަލަ އެ މީހަކު ދޭ ބަލާނެއެވެ.

ގެއްލިބަދަލު މި އުސޫލު ބަޔަކަށްދުވުގެ ގެއްލުމެއްދޭފަދަ، މިހެން މީހަކު ދެނެވޭ ވަޑުވެރިން ކަމުގެ އިންސާފާއި ހާލަތުގައި، މި ދުނިޔޭގެ ހައްޤާ ގުޅޭ އެއްވެސް މިންވަރެއްގެ އުއްމީދެއް ނެތި، ބޮޑު ގޮތުގެ ހިތްވަރު ދުލިން ގެނެސް، ތިމާވެށި ވަރަކަ ގެއްލުމުގެ ބާރު އާނާގެ ސިފަކީ ހިމެނެނީ ވަޑުއެއްގައި ބޮނާ ބަލަކަން ވާދީ.

ޖެސް ގެ ސްބާރީ

މާއްދާ 118 (ށ)

ކުއްލިއަކަށް ދިމާވާ ކަމެއް ނުވަތަ ކުއްލިއަކަށް ދިމާވާ ހާލަތެއް ދިމާވާހިނދު އެކަމަށް ދެވޭ ރައްދެއްގެ ގޮތުގައި، ކުއްލިއަކަށް ދިމާއަށް ބުނެވޭ ވާހަކަ ނުވަތަ ދިމާއަށް ދައްކުވައިދޭ ނިޝާންތައް ނުވަތަ ދިމާއަށް ކުރެވޭ އިޝާރާތްތައް، އެ ވަގުތު ޖޯޝުނު ދީރަކަށް އެ އިޝާރާތްތަކަށް އޭނާ ކުރި ކަމަށް ބަލާޖާދީ، އެ ބާޖަލު ވުޖޫދުގައި އޮތްކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށްޓަކައި އެކަން ހެކިގެ ގޮތުގައި ކޯޓަށް ހުށަހެޅިދާނެ.

Excited Utterance

ޓެސް ގެސްޓާޓީ

މާއްދާ 118 (ހ)

- ޓެސް ގެސްޓާޓީ ސްޓޭޓްމަންޓުގައި ތިން ބަޔަކަށް ބެހިގެން.

1. ބާރިސްޓަރެއްގެ ސަބަބުން ޖިނާއީ އިންސާނީ ހައްޤަކާ ގުޅޭ (ހަވާލާ ގޮތުން ވަރަށް ބޮޑު އިންސާނީ ހައްޤު)، ކަންކަން ސަލާމަތް (ވަރަކަ ހުރުމުގެ) ނުވަތަ ޖިސްމާނީ ސިޔާސަތުގެ (ވަރަކަ އުނދަގޫކުރުމުގެ) ގޮތުގައި ނުކުތާއެއްކަމުގައި ދިފާޢުކުރުމަށް ބަލާނެއެވެ.
2. ޢަމަލުތަކަކީ އަނިޔާ ބަލާނެއެވެ، އެ ކަމެއް ފުރިހަމައަށް ވަޒަންކުރެވޭނީ އެ ބަލާނީ ޢަމަލާ އުސޫލީ ވަޒަންކުރެވޭން
3. ޖިސްމާނީ ނުވަތަ ނަފްސާނީ ހާނިކަރާ ގޮތް ބަލާނެއެވެ.

ފޯސް ގޮސްބާރީއާ ގުޅުން ހުރި ހިންގުންތައް

ޕީޖީ އޮފީސް ވ. އިބްރާހީމް ޝަރުފް އާދަމް އާދި ޙަސަން ޝިފާޒް މުޙައްމަދު

(2016/HC-A/72)

ފޯސް ގޮސްބާރީ ހަމްދުދުގެ ތަރުން ހުރި ބަޔާންކުރުމުގައި، އެ ބާރުލާ ދެވިގެން އެ ބަސް ބުނާ މީހާ ދަޢުވާ ކުރާ މީހާ ދެމެދު އޮތް ދުޝްމިނުކަމުގެ ސަބަބުން އެ ބަސް ބުނެފައިވާ ދޮގު ހަދައިގެން އެ ބަސް ބުނި މީހާއަށް ފައިދާ ގޮތަށް ނުވަތަ ދަޢުވާ ކުރާ މީހާއަށް ގެއްލުންވާ ގޮތަށް ފަސޭހަކަމާ ސަމާލުކަމެއް ބަލަންޖެހޭ.

ކޭސް ޑެސްޓާރީ

R v Andrews [1987] AC 281 (HL)

ވަޅި ޖެހުމުގެ ކުށަ ރިކޯޑެއް ޖަހުން، ޒުވާނުން ވަސްތުބ އެއީ ދެމުން ޖަހަނާކޮށް އަހިއާ
ލިބުނު މީހާއަށް ހަމަލާދިނީ މީހާގެ ނަމް އާނާ ބުނި.

އަހިއާ ލިބުނު މީހާ ޝަރީޢަތް ގޮނި އިޝު (ހަމްޒާމަދެއް ޖަހުން) ނިޔާވެފައިވާތީ، އަހިއާ
ލިބުނު މީހާއަށް ޖަސްތުބ އެއީ ދިން ޒުވާނުން އޯލިޝަރު ހުށީ ގޮތުގައި ހުށަހެޅި.

މިއީ ހިއަރސޭގެ ދަރުން ބަޔަކިނުގެނުވީން ކޮށްކެއް ކަމަށްބުން A މި މަރުސަލަ
އިސްތިޢުނާފުކުރި.

ރެސް ގެސްޓާއީ

R v Andrews [1987] AC 281 (HL)

އަނިޔާލިބުން މީހާއަށް ކުއްލިއަކަށް ދިމާވި އާދައާ ހިލާފު ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން ނުވަތަ ކުއްލި ހާލަތެއް ދިމާވާހިނދު އެކަމާގުޅޭ އެ ވަގުތު ވިސްނުމުގެ ފުރުޞަތެއް ނެތި، ބޭއިޚްތިޔާރުގައި، ހައިރާންކަމުގެ ޖެހޭގައި ބުނެވިފައިވާ ބަހަކަށް ވާނީ މި ހެކި ބަލައިގަތުމަށް ނިންމާފައިވޭ.

އަދި، ފަނޑިޔާރު ސަލާމުގެ ބަޔާންވާނީ، ނުބައި ނިޔަތެއް އޮވެފާނެކަމުގެ ފުރުޞަތު ކުޑަކަމުން، އެ ބަސް ބުނެފައިވަނީ ދޮގު ހަދައިގެން އެ ބަސް ބުނި މީހާއަށް <u>ފައިދާވާ ގޮތަށް</u> ނުވަތަ ދަޢުވާ ލިބޭ <u>މީހާއަށް ގެއްލުންވާ ގޮތަށް.</u>

ޓެސް ގެސްޓޫރީ

- މިފަދަ މަސައްކަތުތަކުގައި އާންމުގޮތެއްގައި ސްޓޫޑަންޓް ދާނީ ހުރަހެޅިފައިވާ މަސައްކަތުގެ ޕްރޮސެސް ހިނގާނީ ވަރަށް ކައިރީގައި.
- ދެންކަމުން ސްޓޫޑަންޓުން ދު އިތުރުކޮށް ކަނޑާގެ ސިކުނޑިއަށް ފަރުވާދެއިފައިވާނީ / ޗެލެންޖުތަކާއި އެ ޕްރޮސެސްގެ ކަންކަން.
- ޕްރޮސެސްގެ ވަގުތާއި ސްޓޫޑަންޓް ދާ ވަގުތާ ދުރުދުރުގައި ވަގުތު ހޭދަވާ ވަރަކަށް، ބަދަލުގެނައުމުގެ ނުވަތަ އިތުރުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ބޭނުވެގެން ދާނެ.

ކޭސް ސްޓަޑީ

<u>Tobi v Nicholas (1988) 86 Cr App R 323 (DC)</u>

- މި މައްސަލައަކީ ގުޅޭ އެކްސިޑެންޓެއް ހިނގިތާ 20 މިނެޓް ފަހުން، ތަރުދާ ދިޔާ މީހާ އަޔިސްޖެހިފައިވާ ދުއްވައިފާ ބައްސާއި ހުރި ގޮތުގައި ކުރަނަލޫން އުޅުއްވާ މައްސަލައެއް.
- މި ހުކުމް ބަލައިނުގަނެވޭނެކަމަށް ނިންމާފައިވާ.
- ސަބަބަކީ 20 މިނެޓަކީ މާ ދިގު މުއްދަތެއްކަމުން. އަދި،
- މިއީ ޑްރާމާގެ އަސަރު މީހާގެ ސިކުނޑީގައި ފެށިގެންނަކަށަ އާދައާ ޚިލާފު (startling, (dramatic ޑްރާމާއަކަށް ނުވާތީ ކަމަށް.

ރެސް ޖެސްޓާއީ

R v Carnall [1995] Crim LR 944 (CA)

ހާލަތާ ވަގުތަށް ރިޢާޔަތްކުރުން ބަލާފައި ހާދިސާއެއްގެ ސިފައަކަށްވާކަމަށް.

- މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން އަނިޔާ ލިބުނު މީހާއަށް އެހީތެރިކަން ލިބިފައިވަނީ ހާލަތު ހުރިގޮތުން އަނިޔާލިބުނު މީހާ ބިންމަތީގައި ފިރުކުރުން ދިޔަތާ ގަޑިއިރެއްހާ ފަހުން. އޭގެ ފަހުން އަނިޔާ ލިބުނު މީހާއަށް ހަމަލާދިން މީހާ އައިޑެންޓިފައިކޮށްފައިވޭ. ގިނަ ވަގުތު ފާއިތުވެފައިވީ ރެސް ޖެސްޓާއީ އުސޫލުގެ ދަށުން ބަލައި ނުގަނެވޭނެކަމަށް ބުނެ ބަހުސްކޮށް އިޢުތިރާޒުކުރި.

- މި އުސޫލުގެ ދަށުން ހެކި ބަލައިގަތުމަށްޓަކައި، އެ ބަޔާނަކީ ހާދިސާ ހިނގި ވަގުތު ނުވަތަ އޭގެ ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއްފަހުން ދޭ ބަޔާނަކަށްވުން ލާޒިމުކުރުން ކަމަށާއި،

- މި އުސޫލުގެ ދަށުން ހެކި ބަލައިގަތުމުގައި ވަރައިގެންވާ ހުރިހާކަމަކަށް ފެކްޓަރު ރިޢާޔަތް ކުރަން ޖެހޭނެ ކަމަށާއި.

- ހަޤީޤަތުގައި ބަޔާން ދިނީ އެ ބާރުލުމާއި މިހާރު ދޮގު ވާހަކަތައް ހަދައިގެން ދެއްކުމުގެ ނުވަތަ އޮޅުވާލުމުގެ ފުރުސަތެއް އޮތޯ ނުވަތަ، އެ ބާރުލުމުގެ ސަބަބުން އެ ވާހަކަ ބުނި މީހާގެ ސިކުނޑިގައި އެ ހާދިސާގެ ހިތްވަރު ފިކުރުދުމުގެ ސަބަބުން، އެ ބުނި ވާހަކައަކީ ބަދަލެއް ގެނައުމުގެ ފުރުސަތެއް ނެތި ބުނެފައިވާ ބަޔާނެއް ފަސޭހަ ޔަޤީން ކުރުމުގެ މައްސަލަ.

ބިރުދެއްކުމުގެ ސަބަބުން ގެއްލިބަސްދިނުމުން ނުކުރުން

- ޢާއްމުގެ ގޮތުންނާއި ޤާނޫނުގައި މި ޑިފެންސް ހިމަނާފައެއްނުވޭ.

<u>**R v Docherty [2006] EWCA Crim 2716 (CA)**</u>

- އަނިޔާއެއް ދިނުމަށްކަމަށް ބިރުދެއްކުމާއި މަޢްލޫމާތުގައި ގޮސްފައިވާ ކަންތައް ތަކުގެ މައްޗަށް ބިރުދެއްކުން އަމުރުކުރަން ބޭނުންވާ ނުވާ ޑިފެންސްގައި ގޮތަށް ޑިފެންސް ބަލާ ހުށަހެޅިގެން ސަބަބު އުޅޭގޮތަށް.

- މި މަސައްކަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވަނީ، ސެކްޝަން 116(2)(e) ގެ ބޭނުމަށް ބިރު ދޭނަ ކުރިން ފުރާޅަ ކަމަށް.
- ޖަނޑާރަޑުން ގެންގުޅެންޖެހޭ ބްލޯޗޭ ހަމަހަމަ ކުރުމުގެ (ބްލޯކްސިންގް) ބްލޯޗޭއް ކަމުގައި.
- ހަމަހަމަ ކުރުމަކު އެއް ކޮޅަކު ޚިޔާލު ބިރުދެއްކި މީހާ ހުރިހާ ކުރުމުގެ ނުކުރުމުން ދެ ބިރުދެއްކި މީހާގެ ބިރުދެއް ކުރުމުގެ ފުރުސަތު ވީހާ ގޮތަކަށް ޖެހޭގޮތް ...

ބިރުގަތުމުގެ ސަބަބުން ހެކިބަސްދިނުމަށް ނުކުޅެދުން...

R v Harvey and others [2014] EWCA Crim 54 (CA)

- މި މައްސަލައިގައި ހަތިޔާރު ގެންގުޅުމާއި، ހިންގަން ބިރުދެއްކުމާއި، ގޯނާކުރުން ތަންފީޒު ކުރުމަށް ހުރަސް އެޅުމުގެ ކުށް ސާބިތުވުމުން އިސްތިއުނާފުކޯޓުގައިވާ މައްސަލައެއް.

- އިސްތިއުނާފަށް ނުކުތުމުގައި މައްސަލަ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ހައްސާސީ ދެ ހެކިންގެ ބަޔާން ބަލައިގަތުމަށް ސެކްޝަން 116(2)(e) އަށް ރިއާޔަތް ކުރާއިރު ނިންމާފައިވާނީ ރަނގަޅަށް ނޫންކަމަށް.

- މި ދެ ހެކިން ބިރުގެންފައިވާކަން ދަލީލުތަކުން ހަރުދަނާ ހެކި ހުރި ކަމަށާއި، ދައުވާ ފިޔަވާ މީހުންނަށް ނުރައްކާތެރި ގޮތުގައި ގުޅުން އޮންނަ މީހުންނަށް ފަސޭހައިން ކަނޑައެޅިގެން ގިނަ އަދަދެއްގެ ހެކި ހުށަހެޅިފައިވާކަމަށް ނިންމާފައިވެއެވެ.

ބިރުދެއްކުމުގެ ސަބަބުން ގޮއިބަސްކުރިނުމަތް ނުކުރެވުނު...

R v Martin [1996] Crim LR 589 (CA)

- މި މައްސަލައަކީ މުދަލަކަން ގެއްލުން ދިނުމުގެ ބޯޓުން ހުށުޖެހި މައްސަލައެއް. މި މައްސަލައިގައި ކާޑުން ބޯޓުއް ކަނޑައަޅާނޭޖެހިފައި އޮތީ، ގޮއިބަސްކުރު މިހާ ބިރުދައްކުމުގެ ސަބަބުން އަނގާގެ ބަދަލުން ހުއްޓައިގެ ބޯޓުގައި ބަލައިގަންނަވާނެތޯ.
- މި މައްސަލައިގައި ނިންމާލައިވަނީ ނުރައްކަލެއް އޮތް ކަމުގެ ކުރު ހިޔެއްގެ މައްޗަށް ބިރުގަތް ކަމުގައިވި ނަމަވެސް، ސެކްޝަން 116(2)(e) ގެ ދަށުން ބަލައިގަނެވޭނެ ކަމަށް.

އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހެކި - އެހެން ޤާނޫނުތައް

1- 12/2009 (ކުޑަކުދިންނާމެދު ޖިންސީ ގޯނާ ކުރާ މީހުންނަށްދެވޭ ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކަކަށް
ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު) – މާއްދާ 47

2- 17/2010 (ބިރުދެއްކުމާއި ނުރައްކާތެރި ހަތިޔާރާއި ތޫނު އެއްޗެހި ގެންގުޅުން މަނާކުރުމުގެ
ޤާނޫނު) – މާއްދާ 18

3- 17/2014 (ޖިނާއީ ކުރުގެ ޤާނޫނު) – މާއްދާ 52
މާއްދާ 52 (ހ)

4- 32/2015 (ޓެރަރިޒަމް މަނާކުރުމުގެ ޤާނޫނު) – މާއްދާ 27

5- 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) – މާއްދާ 346

ޤާނޫނު ނަންބަރު: 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާ ކުރާ މުޖުރިމުންނާމެދު ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު)

މާއްދާ 47

އަދި

ޤާނޫނު ނަންބަރު: 17/2014 (ޖިންސީ ކުށުގެ ޤާނޫނު)

މާއްދާ 52 (ހ)

- ހެއްކާބެހޭ ޤާނޫނު ވުޖޫދުވުމުގެ ކުރިން މި ދެ ޤާނޫނުގައި އިވުން ކަމަށް ބުނާ ހެކި ބަލައިގަތުމުގެ ގޮތުން އުސޫލުތަކެއް ކަނޑައަޅާފައިވޭ.

- މި ދެ ޤާނޫނުގައި ހިއަރސޭ ހެކި ބަލައިގަތުމަށް އެކަށައެޅިފައިވީ ޚާއްޞަ އުސޫލުތަކެއް.

ހިއަލސޯ - މަލަކީ މައްސަލަތައް

އިނދިކޫސިވިލާތް

- ސިވިލް އެވިޑެންސް އެކްޓު 1995
- ސިވިލް އެވިޑެންސް އެކްޓު 1995 ގެ ސެކްޝަން 1 ގައި ބުނާގޮތުން، 'މަދަނީ މައްސަލަތަކުގެ ޝަރީޢަތްތަކުގައި ހިއަރސޭއަކަށް ވީމީ އެ ބިނާގެ މަތިން ހެކި ބަލައި ނުގަތުމަކަށް ނިންމައިގެން ނުވާނެ.
- ނަމަވެސް މިގޮތަށް ހެކި ބަލައިގަތުމަށް މި އެކްޓުގެ ސެކްޝަން 2 ގައި ބުނާ އިޖުރާއާތު ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ.
- ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، މަދަނީ މައްސަލަތަކުގެ ޝަރީޢަތުގައި ހިއަރސޭ ހެކީގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަތުމުގެ އުސޫލެއް ނުކުތް.
- މިކަން މި މާނަކުރުން ކޮންނަ މައިގަނޑު ސަބަބަކީ މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ވަރަށް މަދު ހާލަތްތަކުގައި ވެސް ޖޫރީ ނުހިފާނެ ކަމާއި، އެހެންކަމުން، އާންމު ގޮތެއްގައި މައްސަލައިގައި ގޮތް ނިންމަނީ ފަނޑިޔާރު ކަމަށްވުމާއި، އެފަދަ ހާލަތްތަކުގައި ހަމަހަމަކަމާއެކު ގޮތް ނިންމުމުގެ ޤާބިލުކަން ފަނޑިޔާރުގެ ކިބައިގައި އޮންނާނެ ކަމަށް ބެލެވޭތީ ހުންނާނީ.

ޤާނޫނު ނަންބަރު: 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)

- 30 ވަނަ ބާބުގައި ތަފްސީލީ ގޮތެއްގައި މަދަނީ މައްސަލަތަކާ ގުޅޭގޮތުން އިވުންކަމަށް ބުނާ ހުކުމް ބަލައިގަންނާނެ ގޮތާއި،
- އެ ބާވަތުގެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރެވޭނެ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދީފައިވޭ.
- އެގޮތުން އެ ޤާނޫނުގެ 326 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ވަނީ:
- ރަޝްވަތު ހުށަހަޅާފައިވާ ދެބަސްވެރި ފަރާތުގެ ބަޔާނަން މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ޤާއިމްކޮށްދިނުމަށް އެ ބައާން ހުށަހެޅި ދެބަސްވުގެ ފަރާތުން ބޭނުންވާނަމަ، ޙުކުމް އެނޫން ގޮތަކަށް ކަނޑައަޅާފާ ހިނދަކު، އެ ބައާން ދިޔައިވާ <u>ހުރިބަސްކޮށް ފަރާތުގެ ރަޝްވަތު ތަކުގެ ހުރިބަސް ޝަރީޢަތުގައި ނަގައިދިނުމަށް ޙުކުމެއް އެދިނުވާނެއެވެ.</u>
- އެ ނޫން ގޮތަކަށް ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހުރިބަސްކޮށް ފަރާތުގެ ތިޔާރަތުކުރުމަށް އިވުންކަމަށް ބުނާ ހުކުމް ގޮތުގައެވެ.

މާއްދާ 342 (ހ)

ޤާނޫނު ނަންބަރު: 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) - އިވުންކަމަށް ބުނާ ގޮތް

"ވަކި ކަމެއް އިވުން ކަމަށް ބުނެ ދޭ ހެކި" ކަމަށް ބުނެފައި އެވަނީ، ހެކިބަސްދޭ މީހަކު، އޭނާއަށް ކަނޑައެޅިގެން ދުށުނު އެއްޗެއް ނުވަތަ އިވުނު އެއްޗެއް ބަޔާންކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، އެހެން މީހަކަށް ވަކި ކަމެއް ދުށުނު ކަމަށް ނުވަތަ އެހެން މީހަކަށް ވަކި އެއްޗެއް އަޑުއިވުނު ކަމަށް އެމީހަކު ބުނާ ބުނުމެއް، ހެކިބަސްދޭ މީހާއަށް އަޑުއިވުނު ކަމުގެ މައްޗަށް ދޭ ހެކިބަހަށް.

މާއްދާ 342 (ހ)

ވަކި ކަމެއް އިތުރު ކަމަށް ބުނެ ދޫ ހެކީ ކޯޓުގައި ހެކި ދިނުމަށް މަދަނީ މައްސަލައެއްގައި ޒަބްވަދު ހުރަރާ ހިޔަބަސްކޫ ގަމާތަޔާ އާސާގެ ހިޔަބަރުގެ ބަރާން ދިން އިތު އާސާގެ ކިބައިގައި ހުރި ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއްގެ ސަބަބުން ހިޔަބަސްކޫ ގަމާތައްގެ ހެކިބަހެއް ބަލައިގަންނަވާން ގަމާތައް ކަމަށްވާނަމަ، އާސާގެ ހިޔަބަސް އެ މައްސަލާގައި ބަލައިގަންނަންވާނެ.

ޚުލާޞާ

- ސިވިލް އޭވިއޭޝަން އެކްޓް 1995 ގެ ސެކްޝަން 5 ގެ ދަށުން، އިވުނުކަމަން ބުނާ ހެދި ބަޔައިނުގަނެވޭނީ:

- ބަޔާން ދިން މީހާ ހުއްކަކަން ވުމުގެ ގާބިލުކަން ނެތްނަމަ.

- އެކަން ބިނާވަނީ؛

1. ބުއްދި ސަލާމަތުން ހުރުން، ނުވަތަ

2. ވިސްނުން ޤާބިލުން، ނުވަތަ

3. ކަންކަން ޤަބޫލުވުމުގެ މައްސަލަ ހުރުން

މާއްދާ 346

- ވަކި ކަމެއް އިވުން ކަމަށް ބުނެ ދީ ހެކި ވަޢަންކުރުމުގައި ބަލާނެ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްދެއިވަނީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 346 ވަނަ މާއްދާގައި.

މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި، ވަކި ކަމެއް އިވުން ކަމަށް ބުނެ ދީ ހެއްކަށް ޤާނޫނީ ބުރަދަން

ދިނުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރާނީ:

(ހ) އެފަރާތުގެ ބަޔާންގައި ހަވާލާދީ، ވަކި ކަމެއް އެމީހެއްގެ ޙާލަތް ފެނުން ނުވަތަ އެމީހަކަށް

ސީދާ އަޑުއިވުން ކަމަށް ބުނާ ފަރާތް ޝަރީޢަތަށް ހާޒިރުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތް މިންވަރު؛

(ށ) (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ފަރާތުގެ ބަޔާނީ، ސާބިތުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ވާޤިޢާ ހިނގައިދިޔަ

ދުވަސްވަރުގައި ބުނެފައިވާ ބަޔާނެއް؛

މާއްދާ 346...

(ށ) (ހ) ގައި ބަޔާންކުރާ ފަރާތް، އިތުރު ފަރާތްތަކަށް ޙަވާލާދީފައިވާ މިންވަރު؛

(ނ) މައްސަލާގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް ފަރާތަކުން ކަމެއް ފޮރުވަފާނެ ނުވަތަ ކަން އޮޅުވާލާ ނޫން އެހެން ގޮތެއް ބަޔާންކޮށްދޭން ސަބަބެއް އޮތްކަން ނުވަތަ ނޫންކަން؛

(ބ) ކޮރަށް ކެރުނު ހެޔޮގެ ބަލާ ބަދަލުކޮށްފައިވާކަން ނުވަތަ އާނާ ބެނި ވާހަކައިގެ ވަކި ބޭނުމަކަށް ނުވަތަ ވަކި ކަމަކާ ގުޅުވައިގެން ބޭނުންވާ ބަޔަކޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ؛

މާއްދާ 346...

(ށ) ޖޫރީ ހުކުމްކުރުމުގައި ހިނގާފައިވާ ކަންކަމުން ޚިޔާނަތްކުރާއިރު، އެ ޖޫރީގެ ބަޒީޒީ

ބޮޑަކަށް ބެލުމަން ހުރަސްއެޅުމަން ކަމެއް ކޯޓުގެ ކުރަފާދަ އެއްޗެއް ނުވަތަ

ނެތްނަމަ.

މަލްޓިޕްލް ހިއަރސޭ ސްޓޭޓްމަންޓް

- 'މަލްޓިޕްލް ހިއަރސޭ' އޭ ކިޔަނީ ކޯޓުގައި އެ ސްޓޭޓްމަންޓެއް ތަކުރާރު ކުރުމާ ހަމައަށް އެކަކަށް ވުރެ ގިނަ މީހުންގެ ލިބައިން ނަގުލުވެގެންދާ ބާވަތަށް.

މިސާލު:

- X – M އަށް : M އަކީ ހެކިބަސްދޭ މީހާ. (ފަސްޓް ހޭންޑް)
- X – M އަށް - M - L އަށް: L އަކީ ހެކިބަސްދޭ މީހާ. (ސެކަންޑް ހޭންޑް)

ސްޓޭޓްމަންޓް، ހިއަރސޭ ނޫން ބޭނުމަށް ބޭނުންކުރުން

- ހިއަރސޭ އެކުލެވޭ ސްޓޭޓްމަންޓް އެހެން ބޭނުންތަކަށް ރުއްޖަވާނެ.
- މިސާލަކަށް ހެކިބަސްދޭ މީހާ ކުރިން ދީފައިވާ އެއްގޮތް ނޫނީ ތަފާތު ސްޓޭޓްމަންޓް ހެކީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވުން.

ގަސްތާނުގައި ބެހެއްޓުމަށް

- އިތުރު ކަމަށް ބުނާ ހެކިބަސްދޭ މީހަކު އެ މީހަކު އަމިއްލައަށް ތަޖުރިބާ ކުރެވިފައި ނޫނީ އޮބްޖެކްޓިވްކަމާ ކަމެއްގައި ނޫނީ ހެކިބަސްދޭ އިރު، ހެކިބަސް ދޭ ކަމެއްގެ ވެރިޖެހީ އާ ގުޅިގެން ހެކިބަހެއް ނުދެވޭނެ.

އިލްމު ކަމަށް ބުނާ ހުރި ބަލައިގެންފިނަމަ ނޭގިދާނެ ދިރާސާއް

- ހުއްޓާބާރު ފާނޫނުގެ އިސްތިސްނާއީ ޙާލަތުއްގެ ދަށުން އިލްމު ކަމަށް ބުނާ ހުރި ބަލައިގެންފިނަމަ، އިތުބާރުގެ އުސޫލުގެ ދަށުން އެ މީހެއްގެ ތެރެވެރިކަމާއި އިންސާފުވެރިކަމާ ގުޅޭ ސުވާލު އުފެއްދިދާނެ.

- މިފަދައިން ސުވާލު އުފެއްދި އިލްމު ހުއްޓަ ބާރުގެ ހުރި ހުރަހަގެން ފެނޭ.
- މިސާލަކަށް، ހުރިން ދިފާއީ ތަޖުރިބާ ބަދަލުކުރުމަށް – ވަކި ފަރާތަކަށް ފަރިދާއީ ކަން، ހުރިބަސް ނޫ މީހާ ދޫ ހުރީގެ ސަބަބުން އޮތްކަން، ނުވަތަ ހަނދާން ބަލި މީހެއްކަން ދަށްކަމުގެ ކޯސްމަތީގެ ހުށަހެޅި.

އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހެކީގެ މައްޗަށް އެކަނި ބިނާކޮށް މައްސަލަ ނިންމިދާނެތޯ؟

- ހަމައެކަނި އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހެކީގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ކުށް ސާބިތުކުރުމަކީ އިންސާފުވެރި ކަމެއް ނޫންކަމަށް ބުނާ އުސޫލެއް ނެތް.
- އެއީ، ޝަރީޢަތް އިންސާފުވެރި ކުރުމަށްޓަކައި ސީޖޭއޭގެ ހިއަރސޭގެ އޮނިގަނޑުގައި ބެލެންސިންގ ފީޗަރސްތައް އަޅާފައިވާތީ،

(R v Horncastle [2010] 2 AC 373)

އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހެކި

ހެކިން މިކަމަށް އެއްޗެއް ނުވަތަ ކަމެއް ފެނުނު/އިވުނު/އިޙްސާސްކުރެވުނު ކަމަށް ބުނާ
ބުނުމެއް ހެކިވެރިޔާއަށް އަޑުއިވުނުކަމުގެ މައްޗަށް ދޭ ހެކިބަސް
މ. 24

އެއީ ޤާނޫނުގައި ހުއްދަ ގޮތެއްގައި ބަލައިގަނެވޭނެ ހެއްކެއް ނޫން
މ. 117 (ހ)

އިސްތިސްނާތައް

މަރުގެ ކުރިމަތީގައިވާ މީހާ ބަސް ބުނުން
(Dying declaration)
މ. 118 (ހ)

ކުށްހިނގަމުންދާ ދިމާވާ ހާލަތާ ގުޅިގެން އިންތިޒާރުނުކޮށް
ބުނާ ބަސްތަކާއި ކުރާ އިޝާރާތްތައް
(Res Gestae)
މ. 118 (ށ)

އެކަމެއް ދިމާވިއިރު އެތަނުގައި ހުރި ބަޔަކަށް އެކަމެއް
ފެނުނުގޮތް މިހާރަށް ހަނދާނެއްނެތިފައިވުން
މ. 118 (ނ)

އެމީހެއްގެ އާއިލާ ގާތި ނުވަތަ ޤަރާބާތު މަޝްހޫރުކަމާ
ދަރިކޮޅު މީހާ ގާތު ބަސް ބަޔާން
މ. 118 (ރ)

ރަސްމީ ރިކޯޑެއް ދުށްކަމަށް ނުވަތަ އެ ރިކޯޑު
ވުޖޫދުގައި އޮތްކަމަށް ދޭ ހެކިބަސް
މ. 118 (ބ)

އާންމުކޮށް ބަލައިގަންނަ ވިޔަފާރި ހިސާބު ދޭން މިނަވަރު އޭ
އޮޑިޓަރުގެ ދާއިރާގައި ލިޔެވިފައިވާ ހެކިބަސް
މ. 118 (ޅ)

ތަރުތީބުން ދިފާޢުވުމަށް މީޓިންގައި ނުވަތަ އެސޯސިއޭޝަނު
ދައްކާފައިވާ ވާހަކަ އަޑުއިވުނު މީހާ ދޭ ހެކިބަސް
މ. 118 (ކ)

އެހެން ސަރަޙައްދެއްގައި އެ މީހާ ދިފާޢުވާ ހެކިބަސް އެ
މީހާ ދަންނަވާ
މ. 118 (އ)

1. ވިޔަފާރީގައި ނުވަތަ ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމުގައި އާންމުކޮށް ބަލަހައްޓާ ލިޔުން
2. ފައިސާއާ ނުވަތަ މުދަލާ ހަވާލުވިކަން ބަޔާންކުރައްވާ ލިޔުން
3. ލިޔުން/ ސޮއިކުރައްވާ ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތްތައް
4. ލިޔުން/ ސޮއިކުރައްވާ ސިޓީއެއް ނުވަތަ ރަސީދު ޖަހަންޖެހޭ ލިޔުމުގެ ރަސީދު ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބަޔާން

މ. 118 (ވ)

ޢުމުރު، ކާވެނީގެ ގުޅުމާއި، ބެލެނިވެރިކަމުގެ ގުޅުމާއި
އެއްބަފާވުރު ދަރިކޮޅުގެ އާއިލީ ގުޅުމާ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބަޔާން
މ. 118 (މ)

ދައުލަތުގެ މުވައްޒަފަކު ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު
އަދާކުރުމުގައި ލިޔެފައިވާ ބަޔާން
މ. 118 (ދ)

ޢުމުރު، ކާވެނި، ބެލެނިވެރިކަމުގެ ގުޅުމާއި އެއްބަފާކުރު
ދަރިކޮޅުގެ އާއިލީ ގުޅުން ވަކިވެފައިވާ/
އާއިލީ ގުޅުމުގައި/ ނަސަބު ދަރިކޮޅު ލިޔުމުގައި
ނުވަތަ އެފަދަ ކަންކަން ބަޔާންކުރާ ލިޔުމެއްގައި ލިޔެވިފައިވާ
ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބަޔާން
މ. 118 (ފ)

މި ހާލަތުގައިވެސް އިވުނުކަމަށް ބުނާ ހެކި ހުށަހެޅޭނީ އެ ހެކިބަސްދޭނެ ކަމާގުޅޭ މީހާ:

(ހ) ހެކި ނުފެނިފައިވާނަމަ (ށ) ކޯޓަށް ހާޒިރުވުމަށް ނުކުޅެދޭނަމަ (ނ) ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމަށް ދިގުމުއްދަތެއް ނަގާނަމަ

(ރ) ކޯޓަށް ހާޒިރުކުރުމަށް ބޮޑު ހަރަދެއް ކުރަން ޖެހޭނަމަ (ބ) މަރުވެފައިވާނަމަ

މ. 119

ޝުކުރިއްޔާ!